

Wereldburgerschap in het onderwijs

NCDO visiedocument

colofon

Auteurs:

Tine Béneker & Rob van der Vaart
Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht
Mariëtte van Stalborch, hoofd stimulering NCDO

Eindredactie:

Alice O educatie in wereldperspectief
Maarten Hogenstijn

Vormgeving:

Tagtix, Delft

Fotografie:

Voorpagina:
Boven: Rosa Verhoeve
Onder: Noël Servaes
Pagina 7: Rosa Verhoeve
Pagina 11: Noël Servaes
Pagina 15: Los Imagos, Marieke Wensink
Pagina 18: Rosa Verhoeve

Amsterdam, januari 2008

Inhoudsopgave

- 4 Wat is wereldburgerschap?
- 6 Waarom wereldburgerschap in het onderwijs?
- 8 Hoe kan wereldburgerschap in het onderwijs vorm krijgen?
- 16 NCDO en wereldburgerschap

Jongeren van nu groeien op in een steeds veelzijdiger gemeenschap. Die gemeenschap houdt niet op bij de grens met Duitsland en België. Nederland maakt deel uit van de Europese en wereldwijde samenleving. Scholen hebben de opdracht hun leerlingen voor te bereiden op deelname aan een veelzijdige gemeenschap. Daarom moet het onderwijs jongeren aanmoedigen om meer van de wereld te weten te komen en een bewustzijn te ontwikkelen voor het behoud van de aarde met respect voor al haar bewoners. Tegelijkertijd moet burgerschapsvorming in het onderwijs versterkt worden. In deze ontwikkelingen ligt een kans voor het onderwijs. Het bevorderen van actief burgerschap, waarin leerlingen zich bewust zijn van hun plaats in de wereld, kan vorm krijgen in onderwijs over en voor wereldburgerschap. Wereldburgerschap staat centraal in het beleid voor het onderwijs van NCDO. In dit visiedocument kunt u lezen wat wereldburgerschap inhoudt, waarom wereldburgerschap belangrijk is en hoe dat vorm kan krijgen in het onderwijs.

NCDO en de Universiteit Utrecht organiseerden in 2004 en 2005 de masterclass “Wereldburgerschap in het onderwijs”. In samenwerking met leerkrachten, docenten en professionals uit de omgeving van het reguliere

onderwijs is gewerkt aan de ontwikkeling van concrete onderwijsplannen. Om helderheid te scheppen in het wat, waarom en hoe van “Wereldburgerschap in het Onderwijs” ontwikkelde NCDO een eerste visie op deze

Voorwoord

thematiek. Aan de hand daarvan werd in januari 2007 een discussie gehouden met vertegenwoordigers uit het onderwijs, de overheid en de non-profit sector. Door deze discussie heeft de visie op wereldburgerschap van NCDO verder vorm gekregen. In 2007 en 2008 gaat een commissie onder leiding van prof. Rob van der Vaart werken aan een verdere uitwerking en concretisering van de visie op wereldburgerschap in het onderwijs.

Vooraf de vraag hoe wereldburgerschap in het onderwijs te stimuleren staat centraal. Dit document is dus zeker geen eindproduct, maar de basis waarop verdere ontwikkeling van en discussie over de visie op wereldburgerschap vorm kan krijgen. Juist in deze fase is uw mening en bijdrage belangrijk. NCDO nodigt u dan ook uitdrukkelijk uit om zoveel mogelijk op het visiedocument te reageren en mee te discussiëren.

4 NCDO ziet wereldburgerschap als de internationale dimensie van de betrokkenheid van mensen bij de samenleving en hun participatie in die maatschappij. Dat sluit aan bij de definitie van burgerschap van de minister, die het omschrijft als ‘de

Andere opvattingen over wereldburgerschap leggen een grotere nadruk op het idee dat mensen verder denken en voelen dan hun eigen omgeving, hun eigen land en hun eigen belang. Solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid spelen een grotere rol in deze opvattingen.

Wat is wereldburgerschap?

bereidheid en het vermogen deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren’. NCDO doelt dus niet op burgerschap in de meest letterlijke zin, van georganiseerde relaties tussen burgers en overheden, met de rechten en plichten die daaraan vastzitten. Het gaat om betrokkenheid bij, zorgen over of actie voor de internationale gemeenschap. Het aantrekkelijke van het begrip wereldburger is de verwijzing naar actieve maatschappelijke betrokkenheid bij de wereld.

Er bestaan natuurlijk verschillende opvattingen over wereldburgerschap. Er zijn mensen die bij een wereldburger vooral denken aan zelfverantwoordelijke mensen die leven in een democratische, liberale rechtsstaat met een markteconomie. Zij menen dat alle mensen, waar ook ter wereld, het beste af zijn met dit soort burgerschap.

NCDO ziet een wereldburger als volgt: hij/zij...

- is zich bewust van de wereld;
- is zich bewust van de eigen rol als wereldburger;
- respecteert diversiteit in waarden en normen;
- is bereid mee te werken aan het meer rechtvaardig maken van de wereld;
- neemt verantwoordelijkheid voor eigen acties;
- draagt bij aan de eigen gemeenschap;
- heeft inzicht in internationale ontwikkelingen;
- herkent de kansen en uitdagingen die betrokkenheid bij en interactie met de wereld met zich mee kan brengen;
- voelt zich betrokken bij zijn/haar medemensen.

'WERELDBURGERSCHAP IN HART EN HANDEN'

Vraag aan jongeren wie een wereldburger is en wie niet en ze komen met eensluitende conclusies. Op de afsluitende bijeenkomst van een internationaal scholenproject over wereldburgerschap bediscussieerden leerlingen uit Nederland, Kameroen, Oostenrijk, Chili en Italië samen met Rob van der Vaart, Hoogleraar Geografie aan de Universiteit van Utrecht, de volgende denkbeeldige personen.

1. Een meisje kan geweldig zingen, woont in Kameroen, heeft succes als zangeres en reist al jong over de hele wereld. In eigen land laat ze een enorm huis bouwen en geniet van haar geld en luxe. De jongeren vinden haar geen wereldburger. Een wereldburger is in hun ogen geen kosmopoliet die veel reist en veel gezien heeft.
2. Een Italiaanse jongen is een goed schrijver en wordt journalist voor een kleine maar goede krant. Hij wil zijn lezers informeren over mondiale verhoudingen. Hij wordt gevraagd hoofdredacteur te worden van de grootste krant van het land. Hij weigert want hij vindt het zijn taak om lezers goed te informeren via het journalistieke handwerk. Wel een wereldburger zeggen de jongeren. Idealisme vinden ze belangrijk.
3. Een vader van vijf kinderen is onderwijzer in Oostenrijk. Hij gaat nooit met het vliegtuig op vakantie, daar heeft hij het geld niet voor. Bovendien is wandelen in de Alpen ook leuk en minder schadelijk voor het milieu. Hij houdt van zijn werk en na schooltijd geeft hij extra taalles aan kinderen van asielzoekers. Absoluut een wereldburger vinden de jongeren. Praktisch handelen om mensen in je eigen omgeving vooruit te helpen vinden ze belangrijk, net als het leveren van een bijdrage aan een minder vervuilde wereld.
4. Een Nederlandse vrouw heeft een goede baan bij de overheid. Ze vindt het belangrijk om bij te houden wat er gebeurt in de wereld, zij leest de krant en kijkt naar actualiteitenprogramma's. Maar wat doet ze met die kennis? Vooral mopperen over alles wat mis is in de wereld. Het oordeel is niet moeilijk: geen wereldburger. De jongeren vinden het belangrijk om het nodige te weten over de wereld, maar als je er verder niets constructiefs mee doet ben je geen wereldburger.

Jongeren definiëren de wereldburger vanuit betrokkenheid, authenticiteit, consistentie en handelen. De kosmopoliet, de toerist, of de geïnformeerde burger voldoen daarom niet aan hun eisen voor een wereldburger. Idealisme en praktisch handelen vinden ze belangrijk, waarbij het niet uitmaakt of je lokaal, nationaal of internationaal bijdraagt aan een betere wereld.

6 De aandacht voor de internationale dimensie in het onderwijs is niet nieuw. Al zeker 60 jaar wordt daar invulling aan gegeven. Ook buiten Nederland heeft dat tot concrete initiatieven geleid: education for world citizenship in het Verenigd Koninkrijk, education

verdwijnen. Door migratie wordt de bevolking steeds gevarieerder van samenstelling. De kracht van nationale staten neemt af en nationale identiteiten staan onder druk. We zien dat jongeren in deze maatschappelijke ontwikkelingen minder geneigd zijn te participeren in de traditionele politieke arena's en hun betrokkenheid op andere manieren willen uiten.

Waarom wereldburgerschap in het onderwijs?

for international understanding onder de vlag van de Unesco, global education in de VS en globales lernen in Duitsland. In Nederland is wereldburgerschapsvorming als zodanig nog niet echt verankerd in het onderwijs. Maar door de versnelde mondialisering met lokale effecten, zoals een pluriforme samenleving en de heroriëntatie van de betekenis van nationaal burgerschap, is het idee van wereldburgerschap actueler en relevanter voor het onderwijs dan ooit tevoren.

Mondialisering heeft de wereld ingewikkelder gemaakt. Het mondiale is in het dagelijkse leven van steeds grotere invloed. Jongeren maken als vanzelfsprekend gebruik van de mogelijkheden die mondialisering hen biedt op het gebied van reizen en communicatie. De voorheen duidelijke scheidslijnen tussen binnenland en buitenland en tussen het bekende en het vreemde

De invulling van burgerschap is nauw gerelateerd aan deze veranderingen en staat voortdurend ter discussie. Een mondiaal bewustzijn is de centrale component in wereldburgerschapsvorming. Mondiaal gevormde burgers zijn zich bewust van de mogelijkheden en kansen die mondialisering met zich meebrengt. Tegelijkertijd hebben ze zicht op de grote vraagstukken van deze tijd, zoals de ongelijke toegang tot bestaansbronnen en de bescherming van het milieu. Dit helpt deze burgers bij het bepalen van hun positie in een mondiale samenleving. Hoe hangen mogelijkheden, problemen en oplossingen in eigen land en elders met elkaar samen? Welke rol kunnen burgers zelf en hun overheden spelen bij de uitdagingen van deze tijd? Onderwijs speelt daarin een belangrijke rol. Het moedigt jongeren aan om hun kennis van de wereld te vergroten. Daarnaast helpt het jongeren zich bewust te worden van het belang van het behoud van de aarde en het respect voor haar bewoners.

GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION IN HET VERENIGD KONINKRIJK

De discussie over burgerschap en het onderwijs is uitgebreid gevoerd in het Verenigd Koninkrijk. Aanleiding was het vermeende gebrek aan participatie van jongeren in de politiek. Jongeren hebben wel enige kennis van de democratische instituties. Dat bleek in 1996 en 1997 uit een studie naar burgerschapskennis van jongeren van 14 jaar in 28 landen (waaronder Engeland). Maar die kennis is zeer oppervlakkig en een ruime meerderheid voelt niets voor participatie in die democratische instituties. In 1998 verscheen het Crick rapport dat de overheid adviseerde over burgerschapsvorming in het voortgezet onderwijs. Uiteindelijk is een curriculum gemaakt voor het vak burgerschap. Dit kan als zelfstandig vak gegeven worden of ondergebracht zijn bij andere vakken. Er zijn extra uren voor ingeruimd. Het vak burgerschap is erop gericht dat leerlingen geïnformeerde burgers worden, die de vaardigheden bezitten om als actieve en betrokken burgers te kunnen participeren in de school, de buurt en de verdere gemeenschap. Uit de omschrijving van het vak blijkt dat er enerzijds een grote nadruk ligt op de rol van jongeren en burgers in de lokale gemeenschap. Maar anderzijds worden er ook duidelijke relaties gelegd met de wereld. Relaties tussen het lokale en het mondiale en wereldwijde vraagstukken komen aan de orde. Het nieuwe curriculum heeft een grote impuls gegeven aan de ontwikkeling van nieuw lesmateriaal over wereldburgerschap.

Onderwijs in wereldburgerschap gebeurt al op allerlei manieren in het Nederlandse onderwijs. Scholen organiseren projectweken, sponsoracties of uitwisselingen. Tijdens zulke bijeenkomsten komen leerlingen, docenten en ouders samen in aanraking

en inzicht. Het tweede is meer een kwestie van het ontwikkelen van belangstelling, een mening en betrokkenheid. Het ene heeft het andere nodig. Leren ‘over’ en ‘voor’ kunnen dus wel onderscheiden, maar niet gescheiden worden.

Hoe kan wereldburgerschap in het onderwijs vorm krijgen?

met wereldburgerschapsthema's. Wat vaak ontbreekt is de samenhang in de behandeling van deze thema's. NCDO streeft er naar dat deze activiteiten bij elkaar gebracht worden en dat de samenhang duidelijk en expliciet wordt. Bijvoorbeeld tussen een sponsorloop en het hoofdstuk over internationale samenwerking in het maatschappijleerboek. Een versterkte mondiale invalshoek kan een kapstok zijn voor allerlei bestaande activiteiten zonder dat met nieuwe activiteiten de druk op het onderwijs vergroot wordt.

In het onderwijs is een onderscheid te maken tussen leren ‘over’ wereldburgerschap en leren ‘voor’ wereldburgerschap. Het eerste is meer cognitief gericht op het verwerven van kennis

Onderwijs in wereldburgerschap krijgt vorm in het opdoen van kennis en begrip en het aanleren van vaardigheden. Maar ook in een bepaalde houding en waardenoriëntatie. Daarbij hoort een specifieke didactiek. NCDO is van mening dat de volgende aspecten daarin belangrijk zijn.

Kennis & begrip

Een wereldburger heeft kennis van de wereld en zijn eigen omgeving nodig. Dit is kennis over de wereld in al zijn dimensies: sociaal, economisch, politiek, cultureel, ecologisch, ruimtelijk en historisch.

Het aantal onderwerpen dat onder wereldburgerschap valt is groot. Deze onderwerpen zijn in grote lijnen te groeperen onder drie overkoepelende thema's: kennis van de wereld en de eigen omgeving, kennis van internationale samenwerking en kennis van de mondiale uitdagingen van deze tijd. Vanuit de schoolvakken bekeken hebben de meeste onderwerpen vooral raakvlakken

met de maatschappijvakken, maar ook met biologie en culturele vorming.

1. Kennis van de wereld en de eigen omgeving (landen, mens en natuurlijke omgeving)

Delen van de wereld zijn steeds sterker met elkaar verbonden geraakt. Gebeurtenissen, handelingen en processen aan de ene kant van de wereld hebben consequenties aan de andere kant van de wereld. Om deze mondialiseringsprocessen en de gevolgen daarvan te begrijpen is kennis van de wereld en de eigen omgeving nodig. Dit is kennis over de wereld en de eigen omgeving in al zijn dimensies: sociaal, economisch, politiek, cultureel, ecologisch, ruimtelijk en historisch. In deze wereld moet een wereldburger zijn of haar eigen land in historisch en geografisch perspectief kunnen zien. Een wereldburger kan de verschillen, maar vooral ook de overeenkomsten met mensen en gebieden in andere delen van de wereld duiden. De sterk gegroeide mogelijkheden op het gebied van communicatie (internet) hebben de mogelijkheden om deze overeenkomsten en verschillen te leren kennen doen toenemen.

2. Basiskennis over internationale samenwerking, politieke krachtenveld.

Kennis van internationale samenwerking en het politieke krachtenveld op

verschillende bestuurlijke niveaus is nodig voor een goed begrip van de wereld en ontwikkelingen in die wereld. Beslissingen die worden genomen door staten, met of zonder overeenstemming met andere staten of in multilateraal verband, beïnvloeden direct of indirect de levens van burgers hier en elders. Centraal staan de pogingen om te komen tot 'besturen op wereldniveau' (global governance), al dan niet via de Verenigde Naties, die volop in ontwikkeling zijn. Basiskennis van het internationale politieke krachtenveld is ook nodig voor een goed begrip van de mogelijkheden en beperkingen van het aanpakken van de mondiale uitdagingen van deze tijd.

3. De uitdagingen van deze tijd / nabije toekomst

De toegenomen verwevenheid als gevolg van globalisering brengt grote mondiale ontwikkelingen 'dichterbij'. Tegelijkertijd biedt die globalisering kansen aan wereldburgers om aan die uitdagingen iets te doen. We onderscheiden de volgende uitdagingen.

Het realiseren van de millenniumdoelen

In 2000 hebben regeringsleiders van 189 landen afgesproken om vóór 2015 de belangrijkste wereldproblemen aan te pakken. Er zijn acht concrete doelstellingen vastgelegd: de millenniumdoelen. Het halen van deze

millenniumdoelen is één van de grote uitdagingen van deze tijd. Hierdoor is kennis van de millenniumdoelstellingen en van de inspanningen om deze millenniumdoelstellingen te halen noodzakelijk.

Multiculturele samenleving: waarderen van en omgaan met culturele verschillen

De wereldwijde diversiteit aan leefwijzen, religies en culturele uitingen is groot. Door mondialisering en migratie is de uitwisseling tussen bevolkingsgroepen steeds groter geworden. Er ontstaan steeds meer multiculturele samenlevingen. Tegelijkertijd wordt vaak gedacht in ‘wij-zij’ tegenstellingen. Dat gaat gepaard met generalisaties, vooroordelen en soms ook discriminatie. Een wereldburger heeft het vermogen met bestaande verschillen respectvol om te gaan, zonder deze verschillen uit het oog te verliezen of te bagatelliseren.

Duurzaamheid

De aarde bestaat uit unieke en kwetsbare ecosystemen. Menselijk handelen heeft grote invloed op deze ecosystemen. Het is belangrijk om de consequenties van bepaalde leefstijlen te kunnen duiden. Duurzame ontwikkeling is gericht op het voorkomen van de afwenteling van mondiale milieuproblemen op andere gebieden en volgende generaties. Een wereld-

burger is zich bewust van de noodzaak van duurzame ontwikkeling hier en in andere delen van de wereld.

Vrede, Veiligheid en Mensenrechten

Conflicten en conflictbeheersing hebben een grote invloed op armoedebestrijding en veiligheid. Recent is de aandacht voor conflicten en hun relatie met terrorisme, fundamentalisme en religie gegroeid. Een wereldburger kan zowel de directe aanleiding als de dieper liggende oorzaak van een conflict onderscheiden en herkent hierin de mogelijke rol van bijvoorbeeld religie of politiek-economische belangen. Een wereldburger vindt de internationaal overeengekomen mensenrechten en kinderrechten van fundamenteel belang. Hij/zij heeft inzicht in de relaties tussen burgers onderling en tussen burgers en overheden te kennen. Voor een wereldburgers is het essentieel om vanuit verschillende perspectieven naar mensenrechten, democratie en burgerschap te kijken en de eigen betrokkenheid hierbij te zien.

Vaardigheden

Om de kennis te kunnen toepassen in de praktijk beschikt een wereldburger over verschillende vaardigheden.

Kritisch denken en meningsvorming

Een wereldburger is in staat om kritisch naar zijn eigen leven en de

WERELDBURGERSCHAP IN BELGIË: KLEUR BEKENNEN

Kleur Bekennen is het gemeenschappelijk wereldburgerschapsproject in België, van de federale Minister van Ontwikkelingssamenwerking, de Belgische Technische Coöperatie, de Vlaamse provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie. In hun visiedocument verwoordden ze hun missie.

“Kleur Bekennen wil het wereldburgerschap aanwakkeren en aanmoedigen via vorming en educatie. Mondiale vorming promoten, stimuleren en ondersteunen. Kleur bekennen ondersteunt het onderwijs om samen met kinderen en jongeren aan wereldburgerschap te werken. Jongeren brengen een groot deel van hun tijd door op school. Een school is bovendien een microklimaat van wat er zich buiten de schoolmuren afspeelt – in de nabije én verre wereld. Scholen kunnen hun leerlingen de nodige kennis, vaardigheden en houdingen bijbrengen. Dat is veel om in één apart vak te behandelen. Kleur Bekennen zet leerkrachten aan om zoveel mogelijk onderwerpen vanuit een mondiale invalshoek te benaderen. De vakgebonden en vakoverschrijvende eindtermen zijn goede aanknopingspunten. De ideale methode hiervoor is procesmatig werken. Geen eenmalige activiteiten dus, maar op lange termijn, stap voor stap, aan wereldburgerschap werken. En het resultaat van al die inspanningen? Jongeren zijn gewapend zodat ze zich een mening kunnen vormen over mondiale thema's en vervolgens ook mee willen en kunnen nadenken over oplossingen.”

Een voorbeeldproject is een wereldburgertraject op een basisschool in samenwerking met de organisatie Miel Maya Honing. Julio, een imkerjongen uit Guatemala werd de rode draad door het jaar. De leerlingen maakten kennis met de hele familie van Julio. Foto's hingen op een centrale plaats op school. Het leven van Julio stond centraal en van daaruit werden iedere maand andere thema's uitgewerkt. Elk leerjaar werkte met hetzelfde thema op een ander niveau. Het jaarproject werd afgesloten met een tentoonstelling door de leerlingen opgebouwd. Ook de ouders werden zoveel mogelijk bij het jaarthema betrokken. De leerkrachten werden ondersteund door Miel Maya Honing met inhoudelijke kennis, tips om met leerlingen aan de slag te gaan en de begeleiding van de eindevaluatie die als basis diende voor een nieuw jaarplan.

Uit: Wereldburgerschap in school (www.kleurbekennen.be)

maatschappij te kijken. Door kennis van de eerder genoemde thema's, kan een wereldburger naar zijn eigen leven kijken in het licht van democratie en mondiale welvaart. Hij/zij leert oordelen over ongelijkheid en onrechtvaardigheid. Daarnaast kijken wereldburgers ook kritisch naar informatievoorziening vanuit de media, de overheid en anderen. Wereldburgers vormen een eigen mening en weten deze te verwoorden en beargumenteren. Maar ze luisteren ook naar andere meningen, respecteren deze en zijn niet bang om eventueel de eigen mening bij te stellen.

Samenwerken en conflictoplossend handelen

Het is cruciaal om goed met andere mensen te kunnen omgaan en samenwerken. Maar ook het omgaan met computers en andere communicatiemiddelen is belangrijk. Het internet verbindt alle delen van de wereld met elkaar en biedt mensen de mogelijkheid van elkaar te leren en informatie uit te wisselen. Een wereldburger moet dus goed met ICT om kunnen gaan. Het gaat dan niet alleen om het leggen van contacten, maar ook om het verzamelen van informatie uit verschillende delen van de wereld. Samenwerken is noodzakelijk bij het leren oplossen van conflicten op een geweldloze manier.

Houding & waardenoriëntatie

Bij een actieve maatschappelijke betrokkenheid bij de wereld hoort ook het ontwikkelen van een houding van respect, betrokkenheid en verantwoordelijkheid.

Positief zelfbeeld, respect en wereldburger identiteit

We zijn misschien wel allemaal wereldburger, maar voelen we ons ook wereldburger? Naast alle andere vormen van identiteit, kunnen mensen zich ook wereldburger voelen. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is dat mensen een positief zelfbeeld en identiteitsgevoel hebben en dat ze geloven in het feit dat mensen echt een verschil kunnen maken. Hierbij is respect tonen voor mensen, dingen en diversiteit essentieel.

Betrokkenheid en verantwoordelijkheid

Wie zich wereldburger voelt, voelt zich betrokken bij en medeverantwoordelijk voor de gang van zaken in de wereld. Een wereldburger heeft oog voor de noden en rechten van anderen en voelt zich solidair met mensen die in de hoek zitten waar de klappen vallen. De wil om deze problemen aan te pakken is aanwezig, net als de kennis over de wijze waarop een bijdrage geleverd kan worden.

DOCENTEN OVER WERELDBURGERSCHAP: OMGAAN MET BEELDVORMING

In het NCDO jaarboek 2005-2006 staat een verhaal van Bram Posthumus over docenten die werken aan mondiaal lesgeven. Ze vertellen over hun inspanningen, de successen maar ook over de valkuilen.

”Bij de praktische invulling van dat begrip wereldburgerschap zijn er twee klassieke valkuilen. Eén: je verlaten op projecten waar vooral veel ingezameld moet worden voor die arme sloebers daarginds. Twee: onderwijs geven onder een grote banier waarop staat ‘Het is allemaal vreselijk daar en hoofdzakelijk onze (blanke) schuld’. Beide benaderingen zetten weinig zoden aan de dijk of werken zelfs averechts.

Het blijft een hardnekkige beeldvorming: arme mensen behoeven hulp. Van den Wijngaart, docente economie, wil dat beeld graag ter discussie stellen. ‘Ja, dat hulpinfuus, het is net zoiets als met uitkeringen. Maar het lukt heel goed om dat bespreekbaar te maken. In de klas verzamelen we argumenten voor en tegen de hulp – en van beide kanten is dat tegenspreken vaak een eye-opener.’ Pauw, docente aardrijkskunde, merkt dat armoede blijft raken. ‘Ik heb wel eens een leerlinge gehad die vroeg: “Maar die mensen op de foto, die zijn toch wel gered?”’. De daaropvolgende Pavlov reactie dat arme mensen zielig en kansloos zijn en vooral wachten op hulp, merkt ze aan de oplossingen die leerlingen aandragen. ‘Ze willen alsmaar paden aanleggen, terwijl Nairobi verkeersopstoppingen kent die ze bij henzelf thuis in Amstelveen nog nooit hebben gezien. En nee: de mensen daar hoeven onze afdankertjes niet.’

Van den Wijngaart probeert die eerste reactie van ‘we schrijven wel een giro’ om te buigen in economische discussies over protectionisme en exportsubsidies – met het beschamende verhaal over de katoensubsidies in de Verenigde Staten die miljoenen Afrikanen in hun bestaan bedreigen als pijnlijk voorbeeld.

Mariëtte van Stalborch, hoofd stimulering NCDO, zoekt precies zulke transformaties. ‘Spullen weggeven is natuurlijk wel gemakkelijk, maar dat bevestigt tegelijk het beeld van Afrika als continent van stakkers die blij zijn met elke aalmoes. Daar moet je bovenuit willen stijgen. Er moet meer kwaliteit komen in de behandeling van deze problematiek.’

Didactiek

Welke thema's met welke diepgang op welk moment in het onderwijs aan de orde kunnen komen, is zeer afhankelijk van de doelgroep en de randvoorwaarden in het onderwijs. Onderwijs moet natuurlijk aansluiten bij het niveau van de leerling, inspelen op voorkennis en voldoende uitdaging bieden. Daarom zijn nauwelijks algemene aanwijzingen te geven over de wijze waarop met bovenstaande thema's omgegaan moet worden. Toch is er wel een lijn aan te brengen in de aandacht voor wereldburgerschap in het onderwijs. In het primair onderwijs zal de nadruk daarbij meer liggen op het laten zien en laten ontdekken van overeenkomsten tussen mensen en landen. De nieuwsgierigheid naar en het ontdekken van de wereld moet vooral centraal staan. Dit biedt mogelijkheden om aan te sluiten bij aspecten van het dagelijks leven: school, thuis, de buurt, vakantie, enzovoort. In het voortgezet onderwijs is er meer ruimte voor het blootleggen van verbanden, oorzaken en gevolgen van ontwikkelingen, positieve en negatieve, in de wereld. Het bieden van perspectief speelt daarbij een belangrijke rol: je moet als wereldburger wat kunnen betekenen.

Daarnaast blijft het ook hier van belang om niet alleen 'grote problemen' aan te kaarten, maar juist ook het 'dagelijks leven' in al zijn facetten in beeld

te brengen. Dit bevordert de identificatie van leerlingen met leeftijdgenoten in andere delen van de wereld.

Bij de wijze waarop 'anderen' in beeld worden gebracht, kan stereotypering worden tegengegaan. Juist de positieve kanten van diversiteit, ook binnen groepen, zijn belangrijk. Daarmee kunnen eurocentrisme en etnocentrisme en het gebruik van 'wij en zij' tegenstellingen vermeden worden. Verschillende bevolkingsgroepen krijgen zoveel mogelijk gelijke aandacht. Er mag geen onderscheid plaats vinden in etniciteit, geslacht, religie, leeftijd, sociale positie en seksuele geaardheid. Daarnaast gaat wereldburgerschap over omgaan met verschillen en het bespreekbaar maken van beelden die groepen mensen over elkaar vormen.

In leren over en voor wereldburgerschap komen ethische vraagstukken aan bod waar geen eenvoudige oplossingen voor zijn. Een insteek kan daarom zijn om het onderwijs zo in te richten dat de ethische vragen centraal staan, zoals de balans tussen bescherming van de natuurlijke omgeving en het tegemoet komen aan de behoeften van mensen. Belangrijk is de communicatie met leerlingen hierover: praten, luisteren, afwegingen maken en samen tot beslissingen komen.

16 In Nederland bestaat breed draagvlak voor internationale samenwerking, versterking van mensenrechten en duurzame ontwikkeling. Dat blijkt uit onderzoek dat NCDO heeft laten uitvoeren. Actieve Nederlanders stimuleren de discussie en

Universiteiten werken actief aan het versterken van aandacht voor de wereld op verschillende niveaus binnen hun onderwijs. Het streven is om de structurele aandacht voor internationale thema's binnen het hele vakkenpakket in het basis- en voortgezet onderwijs te vergroten. NCDO nodigt u uit om daar samen een bijdrage aan te leveren.

NCDO en wereldburgerschap

beïnvloeden het beleid en de politieke besluitvorming. Maar ze ondernemen ook concrete actie voor armoedebestrijding of bescherming van mensenrechten. NCDO noemt deze mensen wereldburgers omdat zij een positieve bijdrage willen leveren aan het vermogen van individuen, groepen en overheden in ontwikkelingslanden om zelf structurele armoede terug te dringen. NCDO wil dit wereldburgerschap stimuleren, ook in het onderwijs, om daarmee vanuit Nederland bij te dragen aan de Millenniumdoelen.

De komende jaren steunt NCDO leerkrachten en docenten die wereldburgerschap proberen te verankeren in scholen en lerarenopleidingen. Scholen voor primair en voortgezet onderwijs worden gesteund bij de invulling van wereldburgerschap in hun school en het aanbrengen van samenhang daarin. Ook Pabo's en

DE CANON VAN NEDERLAND EN WERELDBURGERSCHAP?

Er zijn allerlei mogelijkheden om een internationale dimensie te koppelen aan de door de canoncommissie vastgestelde vijftig vensters op Nederland. De canoncommissie heeft er ook voor gepleit dat scholen zulke internationale verbindingen leggen in hun lessen. Hier een paar voorbeelden:

VOC – koloniale relaties van Nederland in de loop der tijd; dekolonisatie en huidige relaties met voormalige koloniën; (Nederlandse) multinationals en hun effecten op samenlevingen elders.

Slavernij – rol van Nederland in voormalige slavenhandel; beelden van het slavernij verleden van Nederland in de huidige multiculturele samenleving; mensenhandel tegenwoordig.

Rotterdamse Haven – internationale goederenstromen en hun betekenis voor de Nederlandse economie; internationale belangen in de Rotterdamse haven; Rotterdam als een venster van onze economische relaties met andere gebieden in de wereld.

Veelkleurig Nederland – emigratie uit Nederland historisch bezien; immigranten in Nederland; transnationale identiteiten en burgerschap; multiculturele samenleving.

NCDO heeft in 2007 een commissie o.l.v. Professor van der Vaart ingesteld, die in 2008 een aantal vensters op de wereld gaat ontwikkelen. Aan de hand van deze vensters zal aan wereldburgerschap in het onderwijs invulling gegeven kunnen worden. Net als in de canon van Nederland zullen de gekozen elementen ook daadwerkelijk vensters op de wereld zijn.

Uit: De canon van Nederland (www.entoen.nu)

SAMSAM

NCDO is de gelukkige uitgever van het kindertijdschrift samsam. Dit tijdschrift wordt al 32 jaar gelezen door kinderen in de leeftijd van 9 tot en met 12 jaar. Leeftijdgenoten uit ontwikkelingslanden spreken in samsam hun collega's in Nederland direct aan. De ontwikkeling die samsam heeft doorgemaakt in de 32 jaar van haar bestaan, is een goede illustratie van de wijze waarop in de Nederlandse samenleving is aangekeken tegen internationale samenwerking. In het voorjaar 2007 wijdde samsam een special aan wereldburgerschap, die zich geheel in Nederland afspeelde. Wat maakt kinderen tot wereldburgers en hoe zit de wereld verweven in hun omgeving? De jaarlijkse webexpeditie gaat in het voorjaar van 2008 naar Bombay, India

(www.samsam.net)

MILLENNIUMDOELEN

In 2000 hebben regeringsleiders van 189 landen afgesproken om vóór 2015 de belangrijkste wereldproblemen aan te pakken. Er zijn acht concrete doelstellingen vastgelegd: de Millenniumdoelen.

Dit zijn ze in het kort:

1. De armoede halveren en minder mensen honger
2. Elk kind naar school
3. Mannen en vrouwen gelijkwaardig
4. Minder kindersterfte
5. Verbetering van de gezondheid van moeders
6. Bestrijding van hiv/aids, malaria en andere dodelijke ziektes
7. Bescherming van het milieu, iedereen schoon drinkwater en minder mensen in sloppenwijken
8. Toegang tot betaalbare medicijnen, een eerlijk handelssysteem, minder schulden voor ontwikkelingslanden

De onderwerpen van de Millenniumdoelen zijn niet nieuw. Maar wel nieuw is dat voor het eerst een internationale afspraak is gemaakt met concrete, meetbare doelen. Elk jaar wordt de voortgang gemeten en internationaal gerapporteerd. Zo kan tussentijds druk worden uitgeoefend op zowel de rijke als arme landen om hun inspanningen te vergroten

(www.ncdo.nl)

Wereldburgerschap: maak het waar!

Dit document is ontwikkeld in opdracht van NCDO. Wilt u met het thema wereldburgerschap in het onderwijs aan de slag? NCDO kan u op verschillende manieren adviseren en ondersteunen bij uw bijdrage aan internationale samenwerking en wereldburgerschap:

- U kunt ondersteuning krijgen als u wereldburgerschap als doorlopend thema in uw onderwijs wilt vormgeven;
- Wij kunnen een workshop op uw school verzorgen over het thema wereldburgerschap;
- U kunt in contact worden gebracht met collega scholen en opleidingen die al actief zijn met het thema wereldburgerschap;
- U kunt subsidie aanvragen voor specifieke onderdelen waarvoor binnen het budget van uw school geen geld is;
- Meer informatie over wereldburgerschap vindt u op www.werelddocent.nl
- Tot slot kunt u zich ook abonneren op de gratis nieuwsbrief Wereldburgerschap in het onderwijs.

Wilt u meer weten? Neem dan contact op met Mariëtte van Stalborch (m.van.stalborch@ncdo.nl) of Jeroen van der Zant (j.vd.zant@ncdo.nl)

Of kijk op de website www.ncdo.nl

